

ВІДГУК

офіційного опонента – на дисертаційну роботу Геселева Олексія Валерійовича на тему:

«Праворозуміння та розсуд у правозастосовній діяльності. Теоретико-правове дослідження», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Актуальність теми дослідження. Євроінтеграційний напрямок розвитку всієї суспільної сфери України неможливо уявити без істотного перегляду поглядів на право, його визначення, генезис та визначальні ознаки, що відохремлюють його від інших соціальних нормативно-регулятивних систем.

У такій ситуації динамічні зміни, які відбуваються у законодавчій системі, відповідна правотворча та правозастосовна діяльність, мають одночасно супроводжуватися новими концептуальними підходами до розуміння права, його фундаментальних засад та суспільної цінності.

Впевненість щодо важливості та пріоритетності права для суспільного розвитку та досягнення мети створення правової держави обумовлюють необхідність існування різноманітних, альтернативних позицій щодо його сутності та значення, надання однакової цінності всім різнобічним проявам права як основного регулятора суспільних відносин та забезпечення гідного статусу його учасників.

Особливої ваги такий методологічний плюралізм щодо праворозуміння набуває під час реалізації права, передусім, правозастосовної діяльності уповноважених органів, установ та посадових осіб, вирішення юридично значущих обставин, усунення фактів правової невизначеності тощо.

У зв'язку із викладеним, дисертаційне дослідження Геселева Олексія Валерійовича «Праворозуміння та розсуд у правозастосовній діяльності. Теоретико-правове дослідження» має актуальний характер і поза сумнівом становить наукову цінність та практичний інтерес.

Дисертаційна робота відмічається системним підходом до предмету дослідження та різноманітністю використання наукових методів її

характеризує змістовна наповненість, повнота та логічна обґрунтованість висновків. Під час дослідження з'ясовано низку актуальних наукових проблем та запропоноване оригінальне авторське бачення їх розв'язання.

Автор цілком вдало аргументує свої судження, пов'язуючи загальнотеоретичні питання щодо методології пізнання та розуміння права і його властивостей із суто практичними проблемами, що виникають під час застосування права та потребують свого вирішення.

Структурно дисертація складається зі вступу, 3-х розділів, які містять 9 підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Структура повністю відповідає меті, завданням і предмету дослідження, дозволяє послідовно розглянути всі проблеми, визначені автором. Обґрунтованість висновків та положень, викладених у дисертації, підтверджується критичним аналізом наявних літературних джерел юридичного спрямування з проблематики праворозуміння та правозастосування.

Комплексний підхід до використання різноманітних методів дав можливість повно та всебічно розглянути типи розуміння права, які відображають різні аспекти правової реальності, визначити особливості їх взаємодії та впливу на розсуд суб'єкта правозастосовної діяльності, сформулювати за результатами дослідження оригінальні висновки та пропозиції.

Зміст дисертації повною мірою відповідає вимогам паспорту спеціальності 12 00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Достовірність і новизна наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації не викликає заперечень. Положення дисертації ґрунтуються на об'єктивних теоретичних дослідженнях та аналізі відповідного емпіричного матеріалу, висновки є достовірно обґрунтованими та базуються на теоретичних судженнях автора.

Дослідження містить науково аргументовані висновки та положення у галузі теорії права, що розв'язують важливі наукові завдання – формулювання поняття і сутності праворозуміння та характеристики його основних концепцій.

встановлення зв'язку різних типів розуміння права з існуванням різноманітних проявів права як єдиної соціально-правової реальності, розкриття поняття, ознак та значення розсуду у правозастосовній діяльності, встановлення механізмів взаємозв'язку різних розумінь права, зокрема щодо його основоположної ідеї на утворення розсуду правозастосувача, дослідження проблемних питань використання правозастосовними органами дискреційних повноважень під час реалізації правових норм.

Дисертаційне дослідження відрізняється новизною наукової оцінки теоретичних та практичних проблем праворозуміння, насамперед того, яким чином переконання щодо сутності та смислу права відбивається на правозастосовній діяльності суб'єктів реалізації права

Зокрема, заслуговують на увагу та підтримку наступні висновки і положення роботи, які мають оригінальний характер та містять нові міркування щодо предмета дослідження

1. Обґрунтування праворозуміння як розкриття сутності, смислу та визначальних ознак права, які мають формуючий вплив та об'єднуюче значення для різних проявів правової реальності (с. 31 дис.).

2. Погляд на праворозуміння як обов'язкову складову правової системи. Встановлення функціонального зв'язку між пануючими у певному соціумі підходами щодо окремих визначальних аспектів права та чинною системою джерел права, а також конститутивного впливу, що спрощають уявлення про домінуючі аспекти права на всі інші елементи такої системи.

3. Визначення права, як об'єктивно багатаспектного феномену, такої нормативної реальності, що не зводиться до єдиної форми або джерела та існує у реальній динаміці суспільних відносин у вигляді певних потенційних можливостей. Інституалізація подібної нормативної реальності відбувається у разі нагальної необхідності нормативного регулювання певних обставин та надання, у зв'язку з цим, окремим фактам соціального життя правового значення.

Аргументування, внаслідок чого, що право у своїй онтологічній реальності характеризується одночасним існуванням не одного, а декількох різних, альтернативних нормативних порядків та форм. Тому, мова може йти про визнання (легітимізацію) різних, у тому числі альтернативних пануючим, способам та формам існування права.

4. Визначення, яким чином ціюралістичне, багатовимірне розуміння феномену права дозволяє підійти до проблеми розсуду та застосування дискреції під час юридичної практики з точки зору існування багатьох аспектів права та правової реальності як цілісного явища, а також, яким чином на прийняття і обґрунтування правозастосованими органами юридичних рішень у конкретних ситуаціях безпосередньо впливає певне розуміння права, його ґрунтовних, фундаментальних принципів та основних аспектів буття як явища.

5. Погляд на правозастосовну діяльність як таку, що пов'язана із усвідомленням та використанням пануючих у суспільстві уявлень про те, що вважають правом чи правовою нормою у кожному конкретному випадку.

6. Висновок про те, що для роз'язання юридичних казусів, розгляду справ та прийняття рішень у них застосовуються, окрім норм закону, норми (приписи), які безпосередньо формуються під час судової практики, є результатом відповідної діяльності правозастосовних органів.

7. Обґрунтування положення, що загальним критерієм або основоположним принципом при використанні під час правозастосовної діяльності різних пізнаних аспектів права як цілісного соціального явища, є вибір або створення у разі її відсутності, найбільш значущої, домінуючої норми для врегулювання як окремого факту, так і вирішення всіх аналогічних, типізованих фактів у подальшому.

Гуманістична, суто антропологічна спрямованість роботи зумовлена твердженням, що актуалізація різних, альтернативних сторін права належить від позиції того, хто актуалізує право, від його внутрішньої установки щодо розуміння та сприйняття правової реальності, надання переваги тим чи іншим її аспектам. Саме особистість, суб'єкт соціальних відносин у процесі такої

актуалізації вотребує до життя різні потенційні аспекти права як особливої нормативної реальності (с. 277-281 днс.).

Наукову і практичну цінність дисертації підтверджують можливості застосування її результатів: у науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження загальнотеоретичних проблем праворозуміння та його взаємозв'язку із застосуванням правових норм; у правотворчості – у процесі підготовки проєктів нових і вдосконалення чинних нормативно-правових актів; у правозастосовній діяльності – з метою правильного застосування уповноваженими органами та посадовими особами у ситуації правової невизначеності різних інших джерел права для усунення прогалин та колізій норм права; у навчальному процесі – висновки і положення, визначені у дисертації, можуть бути використані під час вивчення такої навчальної дисципліни як «Теорія держави і права» у вищих навчальних закладах юридичної освіти за спеціальністю «Правознавство», при підготовці та вдосконаленні навчальних програм і планів проведення занять, при підготовці науково-практичних видань, підручників, посібників і методичних рекомендацій для науковців, юристів-практиків, викладачів, аспірантів та студентів.

Разом із тим, рецензована робота, як і будь-яке інше наукове дослідження, має певні недоліки. Деякі твердження та висновки, викладені у ній, вимагають додаткових пояснень.

1. У підрозділі 1.1 «Поняття та сутність праворозуміння. Правосвідомість та праворозуміння» автор, розглядаючи поняття та ознаки праворозуміння, аналізує спільні та відмінні риси праворозуміння та правосвідомості. Серед загальних рис, зокрема, вказується, що як правосвідомість, так і праворозуміння орієнтують суб'єктів права у соціально-правових ситуаціях, впливають на юридичну практику (правотворчість, правозастосування), тобто виступають своєрідним «внутрішнім» механізмом регулювання діяльності людини (с. 29 днс.).

Враховуючи предмет та завдання дослідження, автору доцільно було би розкрити, яким чином діє правосвідомість відбивається на правозастосуванні, конкретизувати особливості такого впливу та як вони відрізняються від впливу, яке справляє праворозуміння на правозастосовну діяльність, що досліджується у дисертації.

2. У названому підрозділі дається також аналіз відмінностей між правосвідомістю та праворозумінням. Серед іншого, наводиться розмежування між праворозумінням та правовою ідеологією, як елементом правової свідомості.

Зазначається, що правова ідеологія суб'єкта, як частина його свідомості не є об'єктивною, вона суб'єктивна як будь-який результат діяльності мозку і, внаслідок цього, не збігається із праворозумінням. Праворозуміння навпаки є об'єктивно існуючим результатом роботи правової думки, тобто перемонань і ціннісних установок, викладених у формі наукових обґрунтованих суджень у наукових працях (доктринальному тлумаченні), у самому позитивному праві та у юридичній (правотворчій і правозастосовній) практиці (с. 30-31 дис.).

Однак, правова ідеологія за своєю сутністю також є результатом правової думки та мислення, викладених у систему концептуальних, теоретично осмислених, наукових обґрунтувань та суджень. Тому дисертанту слід було би більш докладно розкрити відмінність між праворозумінням та правовою ідеологією, як елементом правосвідомості, навівши саме у цій частині відповідні доводи щодо різниці вказаних категорій.

Разом із тим, вищезазначені зауваження, які в певній мірі носять характер побажань, не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертантом роботи. Теоретичні результати, наукові висновки та положення, що містяться в даному дисертаційному дослідженні, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад здобувача в юридичну науку.

Наукові положення, висновки та пропозиції, що сформульовані у дисертації, достатньо повно інтегровані у дванадцять наукових праць, серед

них: шість статей у наукових фахових виданнях України, чотири – у наукових закордонних виданнях, а також тези двох доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Основні положення, висновки і пропозиції, що містяться у дисертації, повністю відображені в авторефераті.

Підсумовуючи, слід зробити висновок, що дисертаційна робота на тему: «Праворозуміння та розсуд у правозастосовній діяльності. Третинно-правове дослідження» виконана на високому науковому рівні та відповідає вимогам п. п. 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567, а її автор – Геселев Олександр Валерійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права Київського
національного лінгвістичного університету

А.М. Бабюк

Власноручний підпис
Бабюк А.М.
здіяряю: ст. інспектор ВК
Міжвузівський інститут